

Ajatuksia ammatillisen monilukutaidon opetuksesta

Tuija Takala

Ammatillinen monilukutaito 25.3.2026

Helsinki

StadinAO

Laaja tekstikäsitely

Monilukutaito

Arvioit, ovatko tekstit luotettavia

- Kuka on tekijä?
- Missä teksti on julkaistu?
- Kuka on julkaissut tekstin?
- Milloin teksti on julkaistu?
- Mikä on tekstin tekstilaji?

Voiko tekstiä käyttää tietolähteenä?

Arvioit tekstejä: omia, muiden ja median tekstejä

- Mikä on onnistunut? Miksi?
- Mitä voi parantaa? Miksi?

Teet itse tekstejä:

- Kirjoitat
- Puhut
- Äänität
- Käytät kuvia
- Videoit.

Monilukutaito

Luet tekstejä ja ymmärrät niiden sisällön.

Mikä on tekstilaji? Miksi?

Tulkitset tekstejä: Selvität

- Mitä tekstissä on?
- Mikä on tekstin tarkoitus ja tavoitteet?
- Miten asiat on tekstissä ilmaistu:
 - kirjoitettu
 - kerrottu, sanottu, käytetty ääntä
 - kuvattu, käytetty kuvia
 - käytetty videon kuvia ja ääntä
 - jne.

Analysoit = erittelet
Tutkit tarkasti tekstiä
ja sen osia

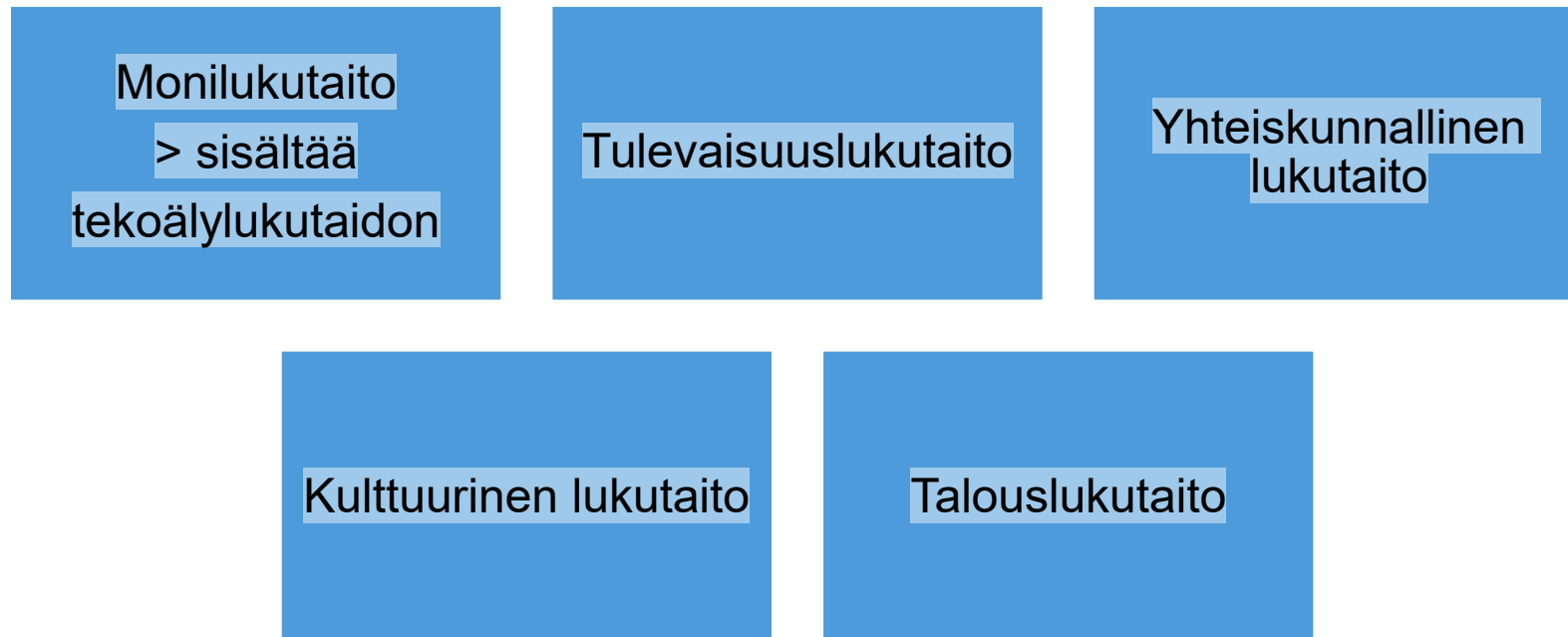
- sisältö
- kieli
- rakenne
- tyyli
- jne.

Lukutaito ja monilukutaito

Lukutaito on käsitteenä laajentunut...

... mutta onko meillä ja opiskelijoilla **peruslukutaitoa**?

- Tekninen lukutaito
- Luetun ymmärtäminen
- Kriittinen lukutaito

Kenelle kuuluu peruslukutaidon opetus?

- Lukemisen taidot ovat laskussa (Pisa).
 - Erityisopetuksen tarpeet ovat kasvaneet.
 - Suomi toisena kielenä -tukitarpeet ovat lisääntyneet.
 - Selkokielen tarpeet ovat lisääntyneet:
noin 14 %:a eli 800 000 Suomessa asuvista.
- **Opettajien kielitietoisuus on välttämättömyys:**
- opettajan havainnot omasta kielen käytöstä
 - opettajan havainnot opetusmateriaalien kielestä.
- **Kohtaavatko opetuksen kieli sekä opiskelijoiden kielen ymmärtäminen ja lukutaito?**

Esimerkkiteksti:

Opetushallitus. Monilukutaito ja kielitietoisuus

Monilukutaito on sekä teoreettisena että toiminnallisena käsitteenä laaja. Se nojaa laajaan tekstikäsitteeseen, ja taitona se viittaa niin tekstien tulkitsemiseen, tuottamiseen kuin arviointiin. Monilukutaidon (multiliteracies) tutkijat liittävät siihen myös kriittisen tietoisuuden tekstien välisistä suhteista, konventioista ja yhteydestä kulttuurisiin konteksteihin ja arvostuksiin.

Havainnot esimerkkitekstin vaikeudesta:

Opetushallitus. Monilukutaito ja kielitietoisuus

- Monilukutaito on sekä teoreettisena että toiminnallisena käsitteenä laaja. Se nojaa laajaan tekstikäsitteeseen, ja taitona se viittaa niin tekstien tulkitsemiseen, tuottamiseen kuin arviointiin. Monilukutaidon (multiliteracies) tutkijat liittävät siihen myös kriittisen tietoisuuden tekstien välisistä suhteista, konventioista ja yhteydestä kulttuurisiin konteksteihin ja arvostuksiin.

Esimerkkiteksti:

Opetushallitus. Monilukutaito ja kielitietoisuus selkokielellä

Monilukutaito tarkoittaa monia asioita. Tärkeintä monilukutaidossa on, että lukija ymmärtää ja tekee **erilaisia tekstejä**.

Laaja tekstikäsitys tarkoittaa, että tekstejä ovat esimerkiksi:

- kirjoitus
- kuvat
- kuviot
- puhe
- äänet
- ääniteet.

Yhdessä tekstissä voi olla myös monia tekstejä. Videossa on esimerkiksi kirjoitusta, puhetta, kuvia ja ääniä.

Helsinki

StadinAO

Lukijalla täytyy olla **taitoja** lukea ja tehdä erilaisia tekstejä.

Lukijan täytyy osata esimerkiksi

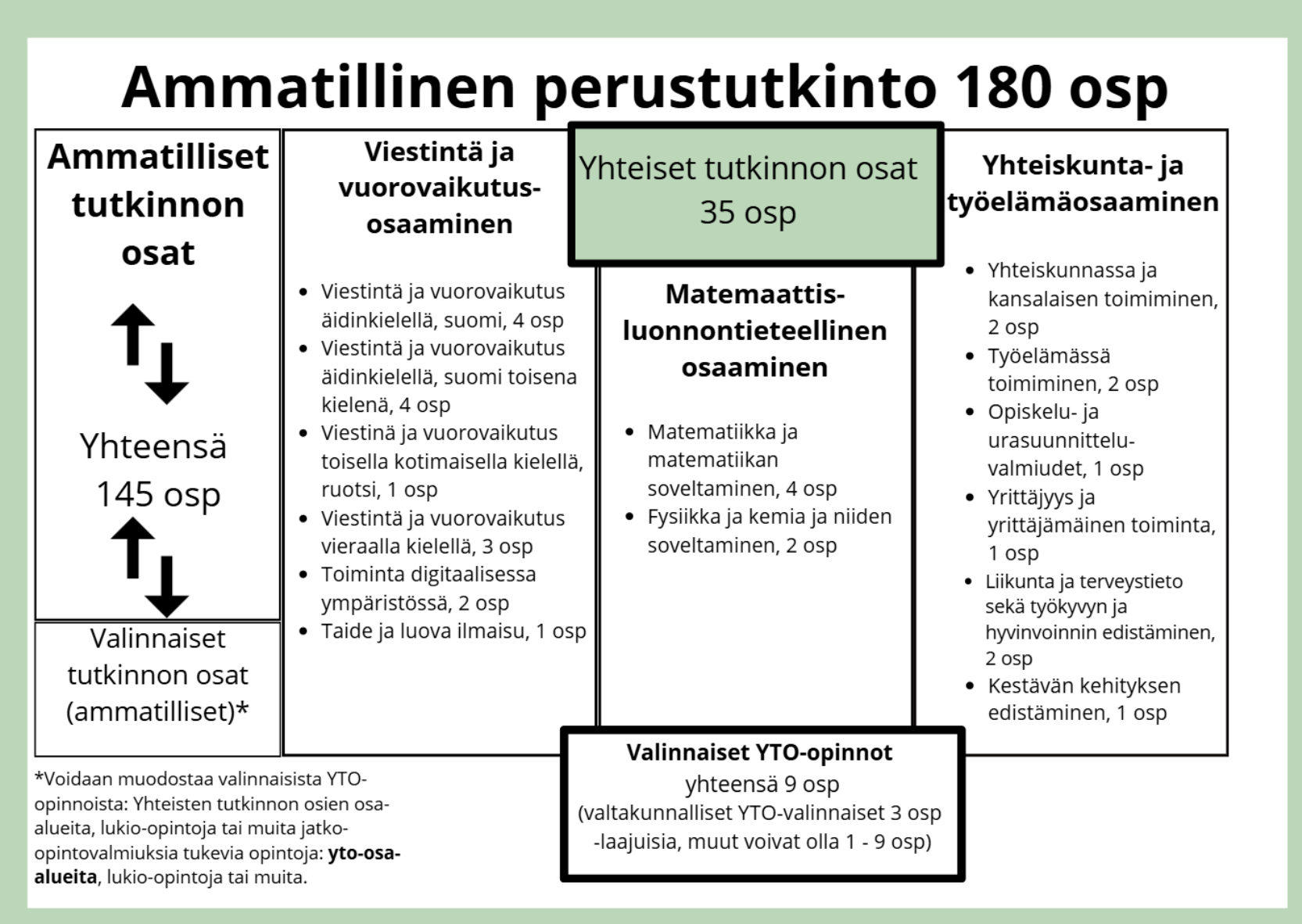
- ymmärtää tekstien asiat
- tulkita tekstejä
eli ymmärtää tekstien merkitykset ja selittää tekstien osat, joista syntyy tekstien kokonaisuus
- tehdä itse tekstejä
- arvioida omia ja muiden tekstejä.

Monilukutaitoa on myös se, että **lukija ymmärtää**

- tekstien väliset suhteet, esimerkiksi miten tekstit vaikuttavat toisiinsa
- tekstien säännöt eli *konventiot*, esimerkiksi miksi uutinen on uutinen tai ohje on ohje
- kulttuurin merkityksen tekstissä ja sen, mitä asioita kulttuuri arvostaa.

Kuka opettaa monilukutaitoa ammattillisessa koulutuksessa?

Kenelle kuuluu monilukutaidon opetus?

YTO-esimerkki (perusteet 1.8.2026)

- Äidinkieli, suomi, 4 osp (myös suomi toisena kielenä, 4 osp)

Erilaiset vuorovaikutustilanteet

Opiskelija

- viestii suullisesti tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- viestii kirjallisesti tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa

Tekstien käyttäminen ja tekstien luotettavuuden arviointi

Opiskelija

- tuntee työelämässä ja yhteiskunnassa käytettäviä erilaisia tekstilajeja ja medioita
- käyttää monilukutaitoa erilaisten tekstien tulkitsemisessa
- käyttää erilaisia tietolähteitä
- arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta
- tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin

Tekstien tuottaminen

Opiskelija

- tuottaa työelämän ja yhteiskunnan tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- tuottaa tekstejä yleiskielellä
- käyttää digitaalisia sovelluksia tarkoituksenmukaisesti ja eettisesti tekstien tuottamisessa

Tiedon luotettavuuden arviointi (perusteet 1.8.2026)

- Osaamistavoite on monessa YTO-osa-alueessa:
 - Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, 4 osp
 - Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä, 3 osp
 - Toiminta digitaalisessa ympäristössä, 2 osp
 - Liikunta ja terveystieto sekä työkyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen, 2 osp
 - Kestävän kehityksen edistäminen, 1 osp.
- **Onko koululla yhtenevät käytännöt ja ohjeet?**
 - **Esimerkiksi VIERKO-hankkeen materiaalit**
 - [YTO-osaamistavoitteet selkokielellä, niiden sanastot ja YTO-arviointi, perusteet 2026, aoe.fi](#)
 - [Tietolähteet ja tiedon luotettavuus \(YTOT ja ammatillinen koulutus\), aoe.fi](#)
 - [Tekoälyn lukutaito selkokielellä, aoe.fi](#)
- Tiedon luotettavuuden arviointi sisältyy myös moneen ammattitaitovaatimukseen ammatillisissa tutkinnon osissa:
 - **Onko koulussa samat ohjeet ja toimintatavat kuin YTO-opinnoissa?**

Esimerkki 1 monilukutaidosta: Kaikille yhteisiä valinnaisia tutkinnon osia

- **Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp:**
 - osallistuu ohjattavan opiskelijan työturvallisuuteen, työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin perehdyttämiseen
 - arvioi omaa ohjausosaamistaan ja määrittää kehittämistarpeensa
 - huomioi palautteen antamisessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat.
- **Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp, esimerkiksi**
 - kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita
 - arvioi kartoituksen pohjalta liiketoimintamahdollisuuksia
 - kartoittaa liikeideoita ja valitsee niistä toteuttamiskelpoisen
 - tekee suunnitelman yrityksen toiminnoista hyödyntäen tarvittaessa asiantuntijoita
 - esittelee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintamallin jollekin keskeiselle sidosryhmälle.

Esimerkki 2 monilukutaidosta: Ajoneuvoala

- **Ajoneuvokaupan myyntitehtävissä toimiminen, 30 osp**, esimerkiksi ammattitaitovaatimuskokonaisuuksia
 - Opiskelija kohtaa asiakkaan
 - Työlainsäädäntö
 - Ajoneuvokaupan lainsäädäntö
- **Alumiinisten osien korjaustyöt, 15 osp**, esimerkiksi ammattitaitovaatimuskokonaisuuksia:
 - Opiskelija hyödyntää autoalan töissä tarvittavaa osaamista
 - käyttää tieto- ja viestintätekniiikan laitteita ja ohjelmistoja sekä valmistajan ohjeita
 - lukee ja käyttää turvallisesti kemikaaleja käyttöturvallisuustiedotteiden mukaisesti
 - Työlainsäädäntö

Monilukutaito ammatillisessa koulutuksessa

- Monilukutaidon opetus on kaikkien asia.
- Jokainen on **oman alansa kielen ja monilukutaidon asiantuntija ja opettaja** – kuten myös **kielitietoinen** opettaja.
- Opettaja, tee havaintoja oman alan teksteistä ja opeta niitä:
 - Opeta oman alan ammattisanastoa.
 - Opeta oman alan tekstilajeja.
 - Opeta oman alan tekstilajien rakenteita ja konventioita.
 - Käytä malleja työelämän teksteistä: pura osiin, selitä ne, harjoituta, anna palautetta, harjoituta taas.
- Onko esimerkiksi YTO-integrointi mahdollista? Osin on, osin ei: rakenteet ja ajankäyttö.

Lopuksi: monilukutaito

Arvioit, ovatko tekstit luotettavia

- Kuka on tekijä?
- Missä teksti on julkaistu?
- Kuka on julkaissut tekstin?
- Milloin teksti on julkaistu?
- Mikä on tekstin tekstilaji?

Voiko tekstiä käyttää tietolähteenä?

Arvioit tekstejä: omia, muiden ja median tekstejä

- Mikä on onnistunut? Miksi?
- Mitä voi parantaa? Miksi?

Teet itse tekstejä:

- Kirjoitat
- Puhut
- Äänität
- Käytät kuvia
- Videoit.

Luet tekstejä ja ymmärrät niiden sisällön.

Mikä on tekstilaji? Miksi?

Tulkitset tekstejä: Selvität

- Mitä tekstissä on?
- Mikä on tekstin tarkoitus ja tavoitteet?
- Miten asiat on tekstissä ilmaistu:
 - kirjoitettu
 - kerrottu, sanottu, käytetty ääntä
 - kuvattu, käytetty kuvia
 - käytetty videon kuvia ja ääntä
 - jne.

Analysoit = erittelet
Tutkit tarkasti tekstiä
ja sen osia

- sisältö
- kieli
- rakenne
- tyyli
- jne.

Monilukutaito

Kiitos!

Tuija Takala

tuija.takala@edu.hel.fi

Stadin AO & VIERKO 2 -hanke

Helsinki

StadinAO

